

Antti Siika-aho

Suomen vastustetuin erikoismuseo

Tampereen työväentalossa sijaitsevaa Lenin-museota pidetään yleisesti yhtenä Suomen kansainvälisesti tunnetuimpana museona. Vuonna 1946 avattu museo on alusta lähtien herättänyt tunteita. Sen olemassaolo on kyseenalaistettu säännöllisin väliajoin. Jopa vandalismilla on ollut osansa yrityksissä vahingoittaa museota. Lenin-museota voidaan tunnettuutensa ohella kutsua Suomen vastustetuimmaksi museoksi.

Kommunistien museo?

Lenin-museon perustaminen Tampereelle herätti heti kuohuntaa, sillä sen toiminnasta vastasivat ennen sotia maan alla toimineet ja Neuvostoliitossa vaikuttaneet Suomen kommunistisen puolueen jäsenet. Varsinaisesti Lenin-museon omisti Suomi-Neuvostoliitto-seura (nykyisin Suomi-Venäjä-seura).

Lenin-museo sai vastaansa Tampereen ei-kommunistiset poliittiset voimat. Eniten museon olemassaolo häiritsi sosialidemokraatteja, sillä museo sijoitettiin heidän omistamaansa työväentaloon. Paikallinen työväenyhdistys yritti savustaa museon ulos korkeilla vuokrilla. Lenin-museo ei saanut pitkään aikaan tukea edes Tampereen kaupungilta: tästä pitivät huolen valtuustossa liittoutuneet sosialidemokraatit ja Kokoomus, jotka näkivät museon ”poliittisena laitoksena”.

Tampereen kunnalliselämässä Lenin-museo koettiin nimenomaan kommunistien ja kansandemokraattien työkaluna. Sosialidemokraattien johtohahmo ja myöhempi kaupunginjohtaja Erkki Napoleon Lindfors näki museon alasajon yhdeksi keinoksi ”heikentää kommunistien vaikutusvaltaa kaupungissa”. Tamperelainen Kansan Lehti kyseenalaisti säännöllisesti Lenin-museon toiminta-ajatuksen: osittain tälle oli syynsä, sillä Josif Stalinin henkilöpalvonnalla oli merkittävä sija museon alkuvuosien toiminnassa.

On perusteltua esittää, että Lenin-museon toimintaa vastustettiin alussa ensisijaisesti ideologisista ja sisäpoliittisista syistä. Sosialidemokraateille ja sitä lähellä olleelle lehdistölle aihe oli tärkeä etenkin sen jälkeen, kun Nikita Hruštšev oli tuominnut Stalinin rikokset ja henkilöpalvonnan NKP:n 20. edustajakokouksessa 1956. Museon vastustamisessa ei suoranaisesti näytä olleen venäläisvihamielisiä piirteitä, mutta sodista saadut kokemukset ja ennakoasenteet kummittelivat taatusti monien mielissä.

Kriittinen julkisuus pelasti

Lenin-museota kohtaan esitetty arvostelu hiljeni merkittävästi 1960-luvulta eteenpäin. Tampereella museo alettiin ymmärtää matkailijoita houkuttelevaksi kohteeksi ja vuodesta 1963 kaupungin sosialidemokraatit ja porvarit eivät enää vastustaneet sen raha-avustusanomuksia.

Sosialidemokraattien asenteeseen vaikutti oletettavasti myös puolueen uusi, neuvostosuhteita korostava idänpolitiikka. Kävijämäärien kasvu ja lukuisat valtiolliset vieraat toivat museolle maineen yhtenä suomalais-neuvostoliittolaisten suhteiden kulmakivenä.

Neuvostoliiton romahtamisprosessi 1980-luvulla näkyi Lenin-museossa. Venäläisten kävijävirtojen ehtyminen ajoi museon taloudellisiin vaikeuksiin. Museon olemassaolo ja toiminta-ajatus kyseenalaistettiin jälleen.

Keskustelun museon taloudellisen avun lakkauttamisesta ja koko laitoksen sulkemisesta käynnisti Neuvostoliiton johtajan Mihail Gorbatšovin Suomen-vierailu lokakuussa 1989. Hänen oli määrä vieraillla Lenin-museossa, mutta Tampereen sijasta neuvostovaltuuskunta suunnistikin Ouluun. Tampereen-osuuden peruuntuminen kirvoitti Aamulehden pohtimaan, johtuiko tämä Gorbatšovin haluttomuudesta vieraillla nimenomaan Lenin-museossa. Lehti katsoi museon olevan rasite kaupungille. Vierailun peruuntuminen kirvoitti kiivaan keskustelun ja useissa kirjoituksissa sen väitettiin edustavan totalitarismia ja suomettumista.

Neuvostoliiton kaatumisen yhteydessä museo asetettiin yhä useammin vastakkain Suomen historiallisesti kokemien vääryyksien kanssa. Julkinen keskustelu teki museosta kuitenkin entistä tunnetumman ja kävijämäärät lähtivät jälleen kasvuun. Lenin-museo vietti 50-vuotisjuhliiaan 1996 ja yksittäisistä soraäänistä huolimatta sen arvo osana kaupunkikuvaa ja museokenttää tunnustettiin laajalti.

Lenin-museon toimintaa kohtaan esitetty kritiikki on 2000-luvulle tultaessa jäänyt marginaaliin. Museon sulkemista on vaadittu ajoittain yleisönosasto-kirjoituksissa, mutta julkisessa keskustelussa museota ei enää mystifioida osaksi jotain suurempaa tahoaa, kuten Venäjän valtiota tai jotain poliittista puoluetta.

Viimeksi Lenin-museon toiminta-ajatus kyseenalaistettiin näkyvämmiin 2009, kun suomalaisten ääriainesten järjestö Pro Karelia vaati museon muuttamista ”totalitarismin uhrien museoksi”. Vaatimus tapahtui samaan aikaan, kun Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa oli nähtävissä kiristymistä: keskustelu muun muassa viime sotien luonteesta sekä Suomen turvallisuuspoliittisesta asemasta suuren naapurin kanssa kävi kuumana. Pro Karelian vaatimus kaatui lopulta omaan mahdottomuuteensa.

Uhkauksia, pommeja ja bensiiniä

Lenin-museon vastustaminen on ajoittain saanut rikollisia piirteitä. Ensimmäisen kerran museo joutui poliittisen vandalismin kohteeksi lokakuussa 1977, jolloin tunnetun uusnatsin Pekka Siitoimen alaisuudessa toimineet henkilöt suunnittelivat Lenin-museon räjäyttämistä. Siitoimen kannattajat eivät olleet valmistautuneet tehtäväänsä huolella, sillä vasta Tampereelle saavuttuaan he tajusivat museon sijaitsevan ison työväentalon kolmannessa kerroksessa. Sen sijaan he sotkivat rakennuksen seinässä olevan Leninin rintakuvan sekä kävivät piirtelemässä hakaristejä kansandemokraattien toimitilojen ikkunoihin. Myöhemmin oikeudessa tekijät kertoivat aikoneensa räjäyttää museon omatekoisen pommin ja bensiinin avulla. Tekijöiden motiivi oli selvästi ideologinen.

Seuraavan ja toistaiseksi viimeisen kerran Lenin-museo joutui vandalismin kohteeksi 50-vuotisjuhliensa alla 1996. Museota ”Suomen mädännäisyyden symboliksi” kutsunut ja itseään ”Suojeluskuntain nahkuriksi” tituleerannut henkilö varasti Työväentalon seinässä olleen Lenin-

laatan. Taiteilija Tapio Tapiovaaran suunnittelemaan seinälaattaan porattiin reikiä ja myöhemmin se löydettiin hylättynä tamperelaisessa metsikössä sijaitsevan marsalkka Mannerheimin patsaan juurelta. Toisin kuin Siitoimen tapauksessa, laatan varastamisessa oli kyse nimenomaan venäläisvihasta.

Vandalismin ohella Lenin-museon henkilökunnan turvallisuutta ja henkeä on ajoittain uhattu, mutta onneksi näiden selvästi häiriintyneiden yksityistapausten kovat puheet eivät ole koskaan realisoituneet.

Suhteiden ilmapuntari

Lenin-museosta on käyty keskustelua koko sen historian ajan. Perusteltu kritiikki on usein johtanut perusteltuihin muutoksiin (esimerkiksi Neuvostoliiton kaatumisen yhteydessä), kun taas perustelematon arvostelu on usein johtanut museon suosion vankistumiseen ja tukeen yhteiskunnan taholta.

Museota on vastustettu ensisijaisesti ideologisista syistä. Tämä korostui etenkin 1940 – 1950-luvuilla. Ajoittain Lenin-museon vastustus vaikuttaa kytkeytyneen venäläisiä kohtaan tunnettuun rasistiseen ja vihamieliseen mielialaan.

Lenin-museota kohtaan esitetyllä kritiikillä näyttää olleen välillinen yhteys suomalais-venäläisten suhteiden tilaan sekä Neuvostoliiton/Venäjän poliittisiin olosuhteisiin. Museota voikin kutsua eräänlaiseksi suomalais-venäläisten suhteiden ilmapuntariksi.

Lenin-museo on pieni erikoislaitos, mutta sen poliittinen painoarvo kahden valtion välisissä suhteissa taitaa olla suurempi kuin yhdelläkään toisella museolla.

Kirjoittaja työskentelee Lenin-museossa assistenttina

Artikkeli perustuu kirjoittajan suomalais-venäläisessä konferenssissa 28.06.2012 esiteltyyn tutkielmaan *Ulkopolitiikan ilmapuntari: Lenin-museon vastustamisen historiasta*.

